

† ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΗΛΕΙΑΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Η ΕΠΙΣΚΟΠΗ ΗΛΕΙΑΣ ΔΙΑ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ

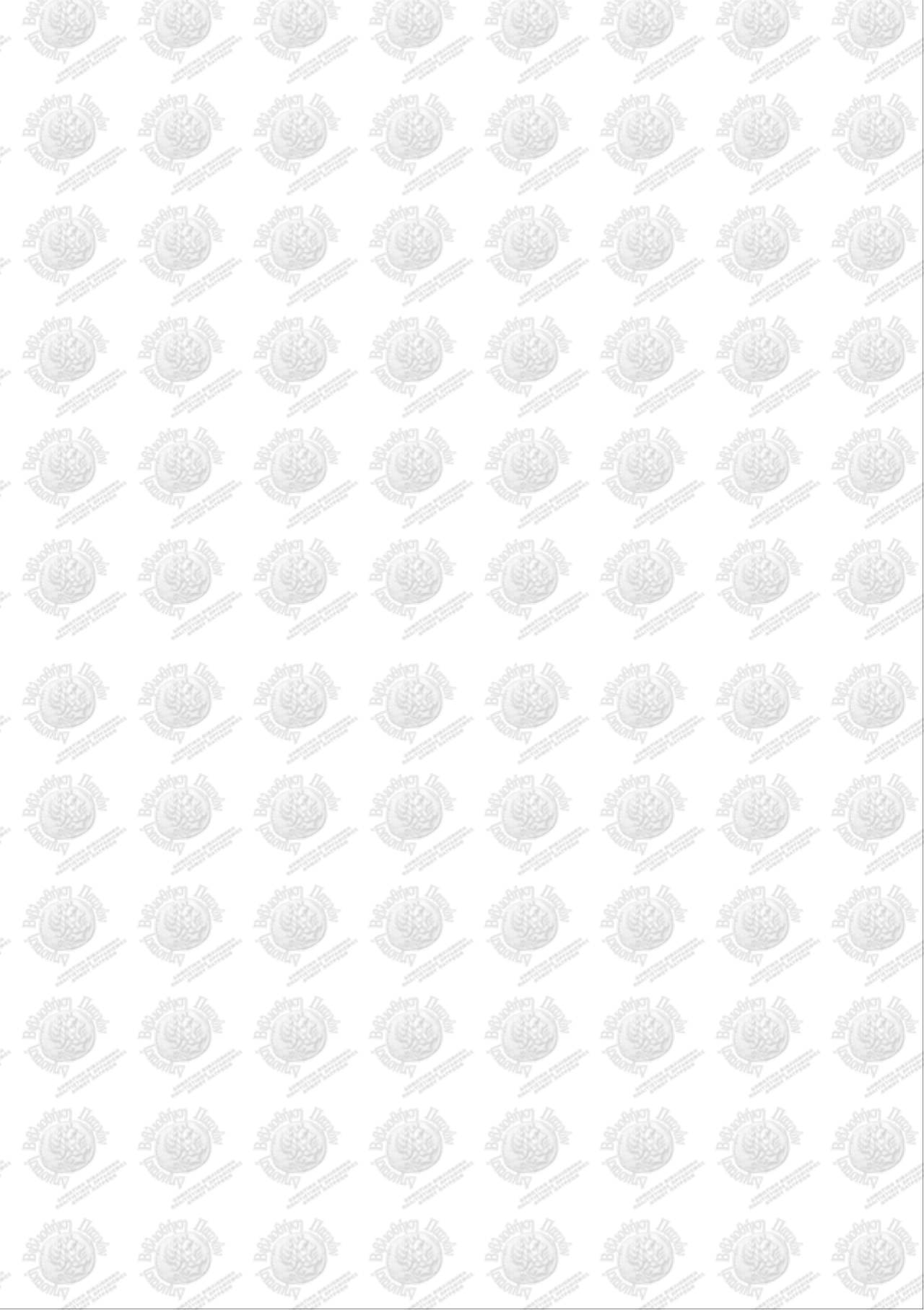
Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς "Θεολογίας,

ΑΘΗΝΗΣΙ

ΤΥΠΟΙΣ "ΦΟΙΝΙΚΟΣ", ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 44

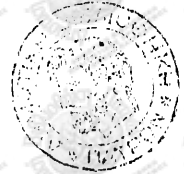
1928

† ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΗΛΕΙΑΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Η ΕΠΙΣΚΟΠΗ ΗΛΕΙΑΣ ΔΙΑ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ

Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς “Θεολογίας,,

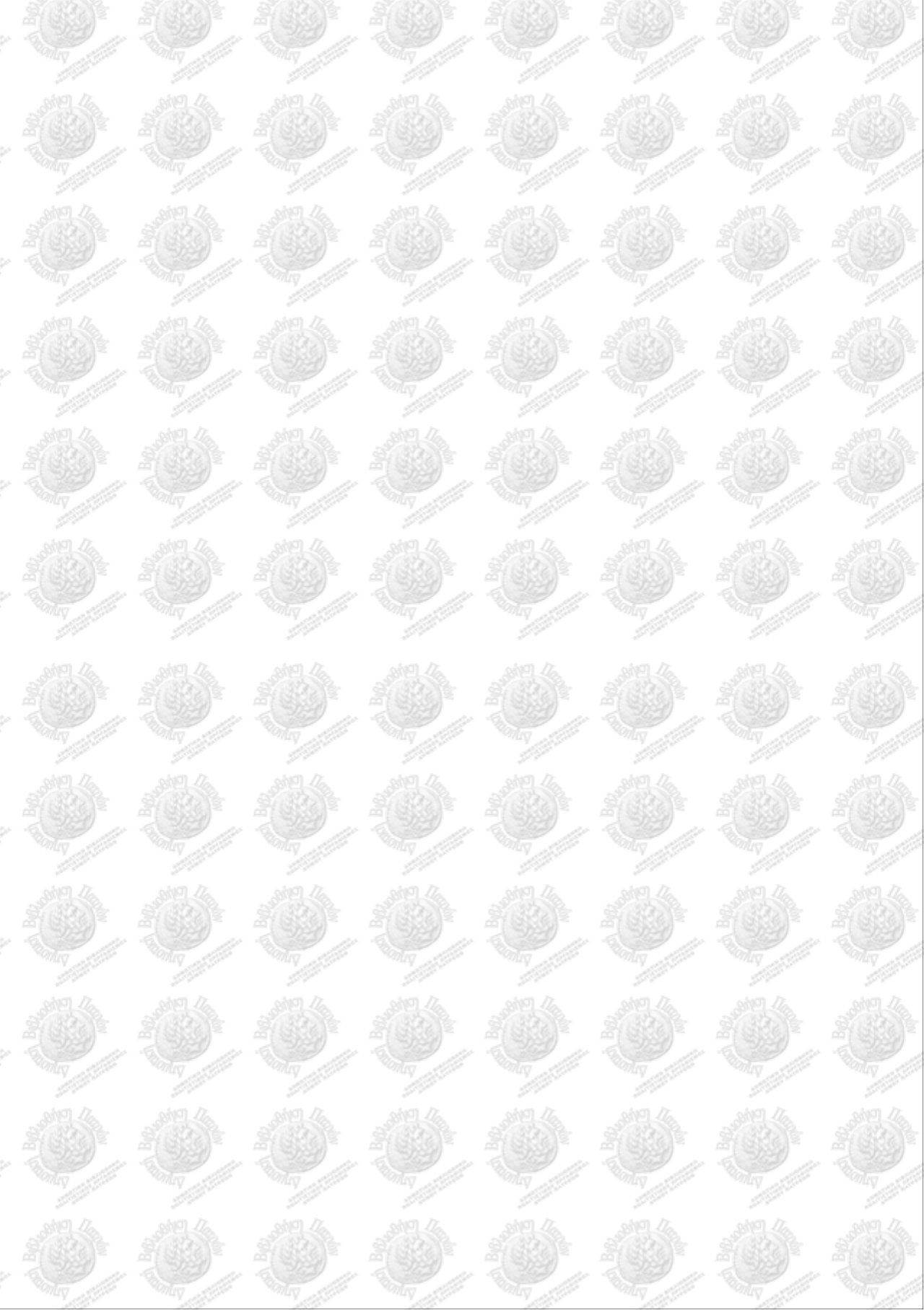

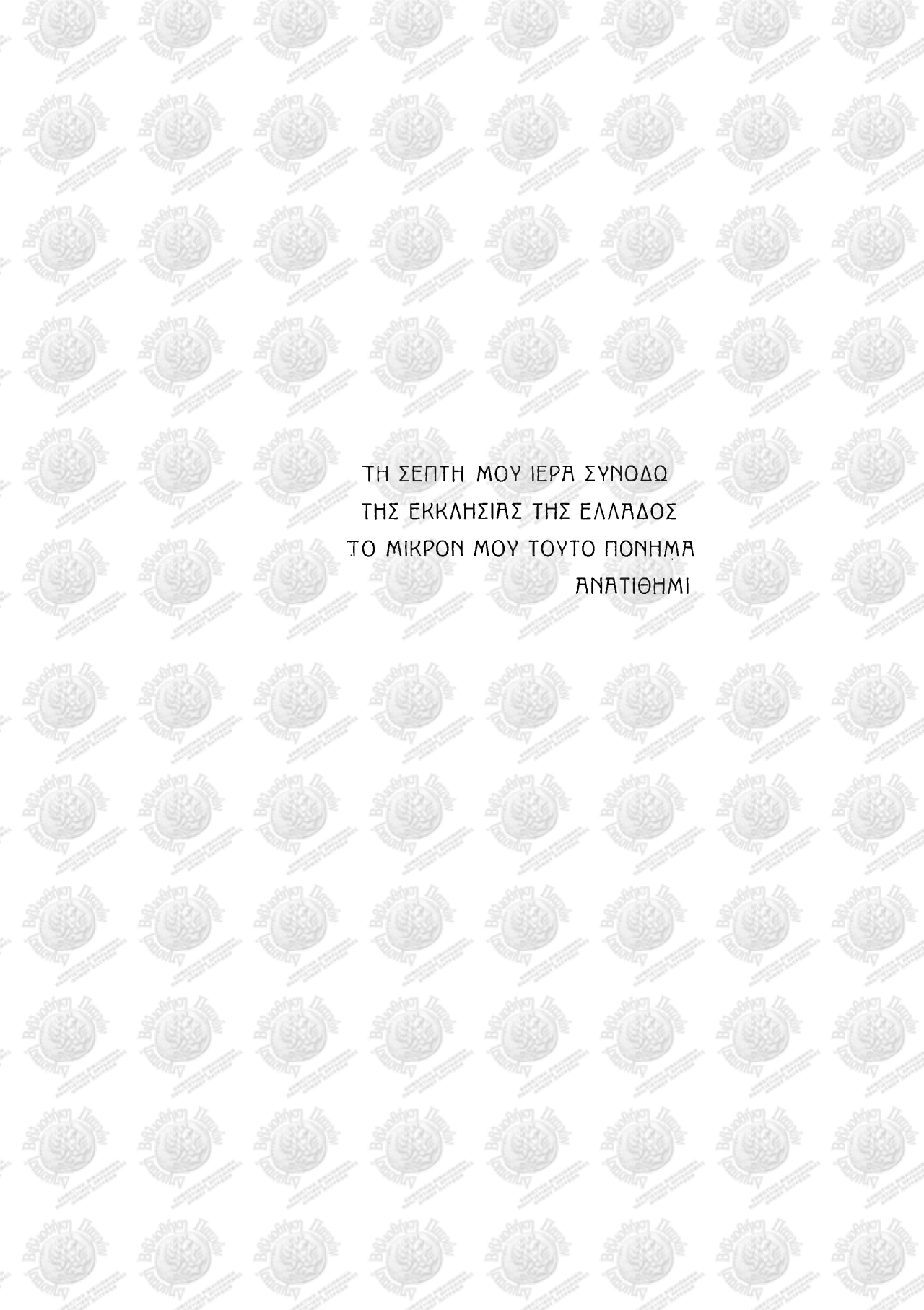
ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΤΡΩΝ

ΑΘΗΝΗΣΙ

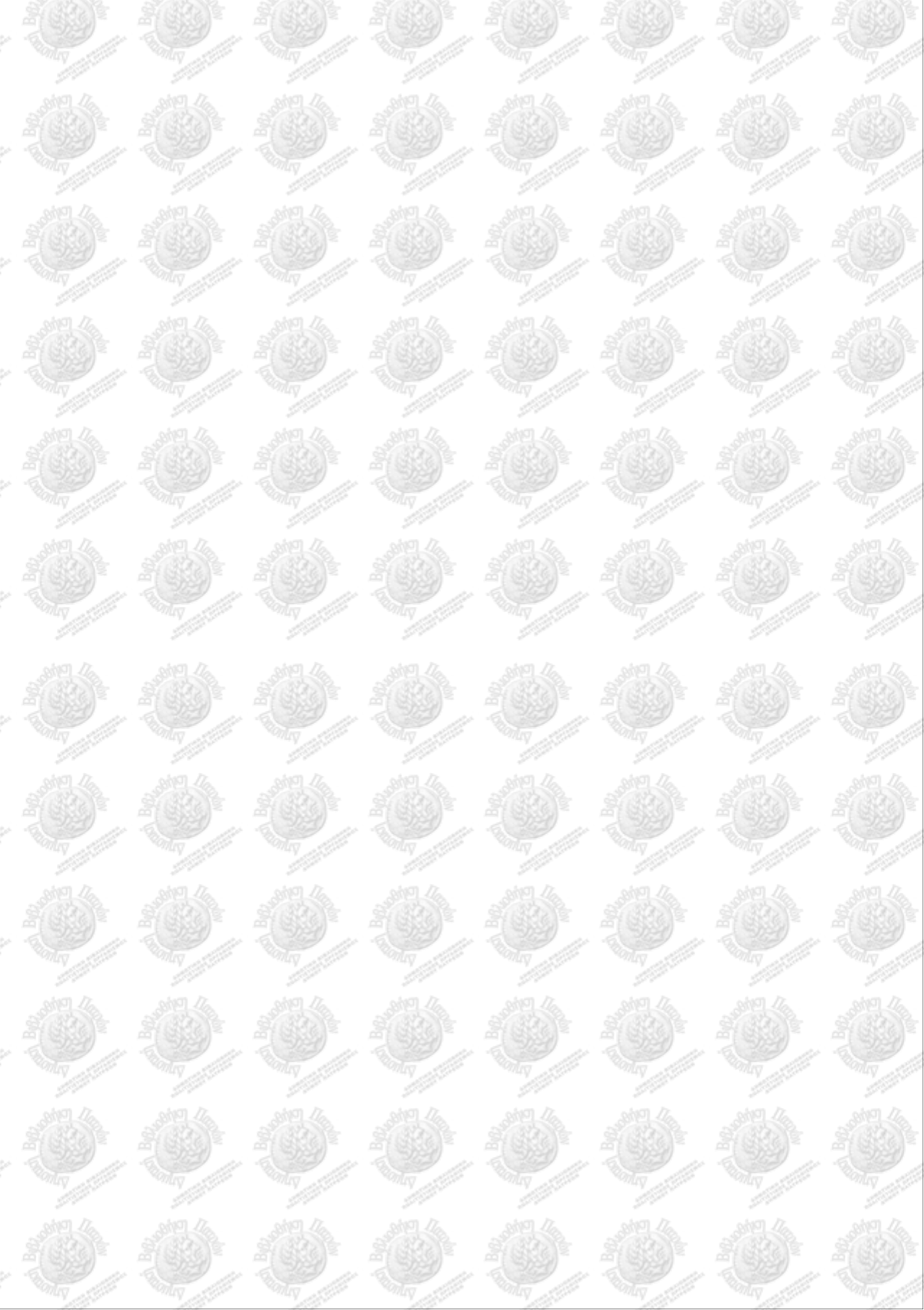
ΤΥΠΟΙΣ “ΦΟΙΝΙΚΟΣ,, ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 44

1928

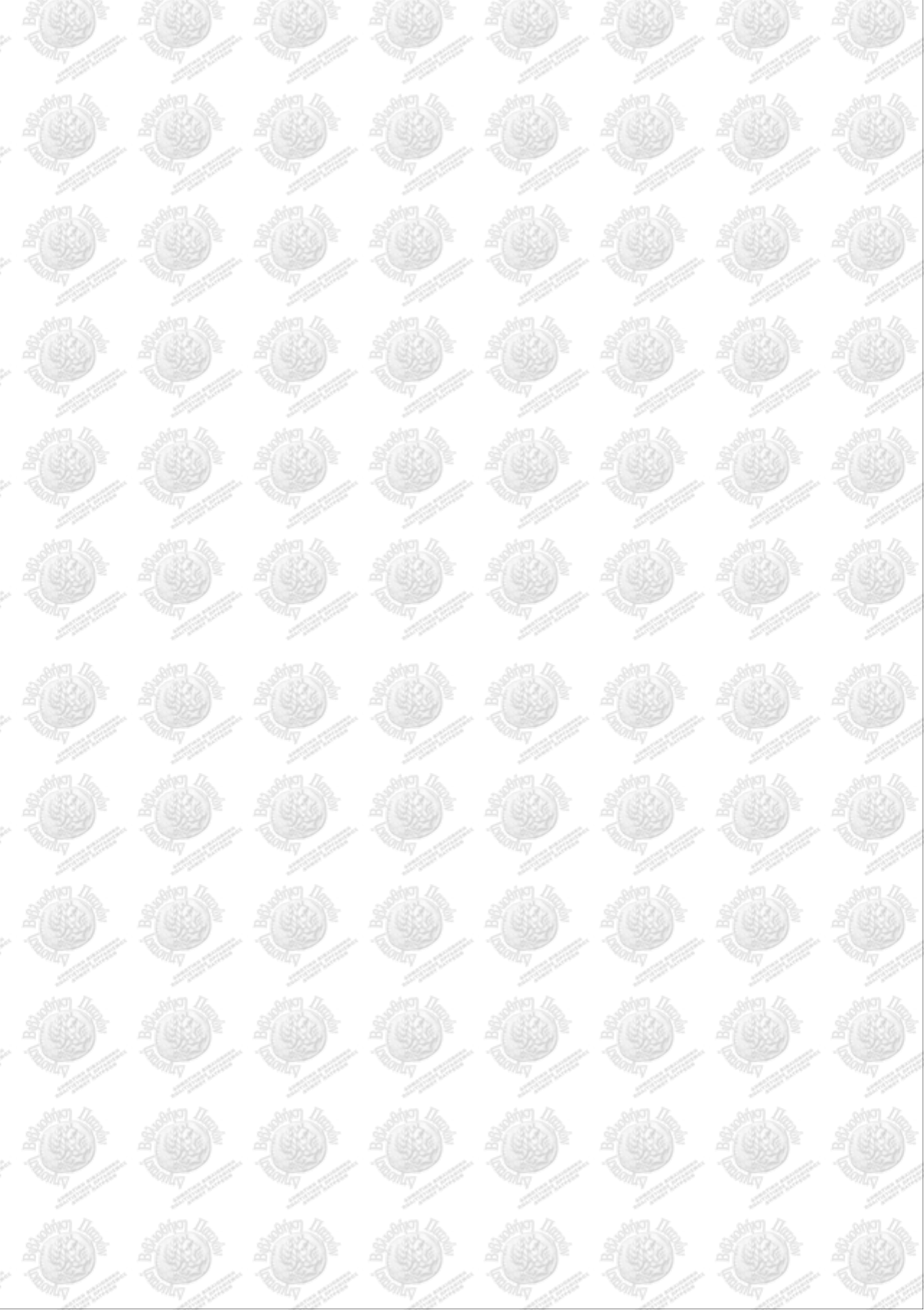
ΤΗ ΣΕΠΤΗ ΜΟΥ ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΤΟ ΜΙΚΡΟΝ ΜΟΥ ΤΟΥΤΟ ΠΟΝΗΜΑ
ΑΝΑΓΙΤΗΜΙ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἐάν καὶ ἀπὸ πολλοῦ ἐσκεπτόμεθα τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν συγκέντρωσιν ὅλων τῶν στοιχείων τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν Ἐπισκοπὴν Ὠλένης, ἵνα καταρτίσωμεν τὸ ἱστορικὸν αὐτῆς, ἐν τούτοις περισπώμενοι πάντοτε ὑπὸ διαφόρων διοικητικῶν καὶ ἄλλων ποιμαντικῶν ἀσχολιῶν δὲν ἠδυνήθημεν νὰ πραγματοποιήσωμεν ἄχρι τοῦδε τὴν σκέψιν ἡμῶν ταύτην. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως δὲν ἐπαύσαμεν συλλέγοντες ὅ,τι σχετικόν. Μετὰ τὴν λήψιν ὅμως τῆς ἀπὸ 10 Φεβρουαρίου 1928 ἐγκυκλίου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου δι' ἧς Αὕτη, ἀπειθνομένη πρὸς τοὺς Ἱεράρχας τῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, καὶ γνωρίζουσα αὐτοῖς τὸν ἱερὸν αὐτῆς σκοπὸν, ἵνα καταρτίσῃ εἰδικὸν Κώδικα, ζητεῖ τὸ ἱστορικὸν τῆς ἔδρας ἐνὸς ἐκάστου ἐξ αὐτῶν καὶ τὰς βιογραφικὰς σημειώσεις τῶν πρὸ αὐτοῦ ἀρχιερατευσάντων, ἐσπεύσαμεν, παραμερίζοντες προσωρινῶς, πᾶσαν ἄλλην ἀσχολίαν, νὰ πραγματοποιήσωμεν τὸν παλαιὸν ἡμῶν πόθον. Εἰς τὴν μελέτην ἡμῶν ταύτην εἶχομεν ὑπ' ὄψει α) Τὴν ἱστορίαν τοῦ Παπαρηγοπούλου β) Τὴν ἱστορίαν τῆς Φραγκοκρατίας τοῦ Μίλλερ, μεταφρασθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Λάμπρου γ) Τὴν τρίτομον Ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τοῦ Διομ. Κυριακοῦ δ) Τὸ Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων Ράλλη καὶ Ποτλῆ ε) Τὸ Dictionnaire Geographique Ecclesiastique d'après Charles-F. Paul στ) «Αἱ ἐπαρχίαι τοῦ Πατριαρχείου Κων/πόλεως» τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου. Ἀθῆναι 1923 ζ) Τὴν ἱστορίαν τῆς Ἡλείας, Γεωργίου Παπανδρέου η) Τὴν ἐν Πελοποννήσῳ Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν ἐπὶ Ἑνετῶν, Περ. Γ. Ζερλέντου. Ἀθῆναι 1921 θ) «Οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ προὔχοντες ἐντὸς τῆς ἐν Τριπόλει φυλακῆς ἐν ἔτει 1821» ὑπὸ Ἰωσήφ Ζαφειροπούλου ι) Τὸ ὑφ' ἡμῶν διευθετηθὲν ἀρχεῖον τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σκαφιδιάς καὶ ια) Τὸς προσωπικὰς ἡμῶν σημειώσεις ἐκ τῶν ἐρευνῶν ἡμῶν, ἀπὸ διαφόρων ἐργῶν τέχνης.

Ἡ ἔλλειψις ἄλλων πηγῶν καθιστᾷ τὴν μελέτην ἡμῶν ταύτην πτωχοτάτην, εὐελπιστοῦμεν ὅμως, ὅτι παρ' ὅλην τὴν πτωχείαν αὐτῆς, θὰ γείνη ἐπιεικῶς ἀποδεκτὴ ὑπὸ τῆς Ἁγίας μου καὶ Σεπτῆς Συνόδου, ὡς τὸ τῆς χήρας δίλεπτον.

Η ΕΠΙΣΚΟΠΗ ΗΛΕΙΑΣ ΔΙΑ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ

Α'. ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ ΕΙΣ ΗΛΕΙΑΝ

ΚΑΙ ΣΥΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΦΡΑΓΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ἐν και δὲν ἔχομεν οὐδὲ μίαν ἱστορικὴν πληροφορίαν περὶ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν συνεστήθη ἡ Ἐπισκοπή, ἔχοντες ὁμῶς ὑπ' ὄψει, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς εἰσῆλθεν ἐνωρίτατα καὶ ὑπὸ δύο Ἀποστόλων μάλιστα ἐν Πελοποννήσῳ, ὧν ὁ μὲν Ἅγιος Παῦλος εἰργάσθη κυρίως ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Πελοποννήσῳ, ὁ δὲ Πρωτόκλητος τῶν Ἀποστόλων Ἀνδρέας κυρίως ἐν τῇ Δυτικῇ καὶ ἰδίως ἐν Πάτραις, ὑποθέτομεν, ὅτι μαθητὴς ἢ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἢ καὶ ἀμφοτέρων θὰ εἰσῆγαγον τὸν Χριστιανισμὸν εἰς τὴν εὐδαίμονα χώραν τῆς Ἡλίδος, τὸ κέρασ τοῦτο τῆς Ἀμαλθείας διὰ τὴν κεντρικὴν καὶ τὴν Δυτικὴν Πελοπόννησον, καὶ ὅτι ἐξ αὐτῶν τις θὰ ὤρισθη χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου.

Ἐν τῷ Dictionnaire Geographique Ecclesiastique d'après Charles de J. Paul φέρεται ἐν τῇ λέξει Helice ¹ κοινῶς Niora (;) ὅτι «Διούσιος ὁ ταύτης Ἐπίσκοπος ὑπογράφεται ἐν τῇ ἐν Σαρδικῇ Συνόδῳ». Ποίαν πόλιν ὁμῶς ἐννοεῖ ὑπὸ τὸ ὄνομα Helice, δὲν γνωρίζομεν ἀσφαλῶς, εἰκάζομεν μόνον, ὅτι πιθανῶς νὰ ἐννοῆ τὴν Ἡλίδα, ἣν ἀναγράφει Helice ἀντὶ Elis. Πάντως ἐν τῷ γενικῷ καταλόγῳ τῶν Πατριαρχῶν, Μητροπόλεων, Ἀρχιεπισκοπῶν καὶ Ἐπισκοπῶν τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου ἀπὸ τοῦ VI αἰῶνος μέχρι τέλους τοῦ XVIII αἰῶνος, καὶ δὴ ἐν τῇ 798 σελίδι τοῦ I. τόμου τοῦ μνησθέντος Γεωγραφικοῦ Λεξικοῦ καὶ ὑπὸ τὴν κεφαλαϊώδη λέξιν Achée Troisième province ἀναγράφει, μετὰ τὴν Ἐπισκοπὴν Δαμαλῶν, τὴν Ἐπισκοπὴν Helice, ὡς Ἐπισκοπὴν ἀπὸ τοῦ IV αἰῶνος μεμαρτυρημένην καὶ ὑπαγομένην τῷ Κορίνθου. Ἐν' ᾧ ἐν τῇ Quatrième province d' Achée καὶ ὑπὸ τὴν Μητρόπολιν Πατρῶν, ἀνακηρυχθεῖσαν ἐξαρχίαν ἀπὸ τοῦ XIII αἰῶνος, ἀναγράφει τὴν τε Ὁλεναν ἢ Καμενίτζαν, ἀρχιεπισκοπὴν ἀπὸ τοῦ IX αἰῶνος, καὶ τὴν Ἡλίδα ἢ Μπελθεντέρε ἐπισκοπὴν ἀπὸ τοῦ V αἰῶνος.

Ἐν σημειώματι σχετικῷ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ, ἐξαχθέντι ἐκ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Γεωγραφίας τοῦ Charles de J. Paul καὶ περιέχοντι πληροφορίας τινὰς περὶ τῆς πολιτικῆς διοικήσεως τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῆς Γεωγραφίας τῶν Μητροπόλεων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ δὴ ἐν τῷ i'. κεφα-

1. tome I'. page 117-3

λαίῳ αὐτοῦ, τῷ ἐπιγραφομένῳ «Provincia Elladis Achaiae sub proconsule Urbes 76,75» ἢ Ἡλις καταλέγεται μεταξύ τῶν Μητροπόλεων, τῶν ὑπαγομένων ἕως τῆς Αἰτωλίας ὑπ' ἀριθ. διαβαθμίσεως 66¹.

Ἐκ τῶν δύο ἀρχαίων καταλόγων τῶν θρόνων τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς τάξεως αὐτῶν, τῶν ἀναφερομένων ἐν τῷ Συντάγματι τῶν θείων καὶ ἱερῶν Κανόνων Ράλλη καὶ Ποτλῆ, ὧν ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἀρχαιότερος εὐρηγαι: ἐν τῷ Συνοδικῷ τοῦ Βευερηγίου τόμῳ δευτέρῳ, ἐν τῷ παραρτήματι σελίς 135 καὶ ἐφεξῆς, ἕμοιος δὲ τοῦ ὁποῦ ἀναγινώσκεται ἀπαρτάκτως καὶ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Γοάρου ἐκδόσει Κωδινῶ τοῦ Κουροπαλάτου ἐν σελίδι 137 καὶ ἀναγράφει τοὺς Μητροπολίτας, τοὺς Αὐτοκεφάλους καὶ τοὺς Ἐπισκόπους, τοὺς τελοῦντας ὑπὸ τὸν Ἀποστολικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, συγκαταλέγει μεταξύ αὐτῶν καὶ τοὺς ὑπὸ τὴν Διοίκησιν τῆς Ρώμης τέως διατελοῦντας Πατρῶν καὶ τὸν ἐξ αὐτοῦ ἐξηρητημένον Ἐπίσκοπον Ὡλένης ἢ Βολαίνης. Ἡ σημείωσις αὕτη, φερομένη μετὰ τὴν διατάξιν τῶν Ἐπισκόπων τῆς Δευτέρας Γαλατίας, ἔχει οὕτως. «Εἰσὶ δὲ καὶ οἱ ἀποσπασθέντες ἐκ τῆς Ῥωμαϊκῆς Διοικήσεως, νῦν δὲ τελοῦντες ὑπὸ τὸν Θρόνον Κωνσταντινουπόλεως Μητροπολίται καὶ οἱ ὑπ' αὐτοὺς ὄντες Ἐπίσκοποι» ἐν οἷς ἀναφέρεται ἕβδομος «ὁ Πατρῶν». Ἀκολουθῶς δὲ προστίθεται, ὅτι: «οὗτοι προσετέθησαν τῇ Συνόδῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως διὰ τὸ ὑπὸ τῶν ἔθνῶν κατέχεσθαι τὸν Πάπαν τῆς Πρεσβυτέρας Ῥώμης²». Τὸ ἱστορικῶς δὲ ἀληθές εἶναι, ὅτι αἱ ἐπαρχίαι αὗται τοῦ Ἰλλυρικοῦ ἀπεσπάρσθησαν ἀπὸ τοῦ Θρόνου τῆς Πρεσβυτέρας Ῥώμης μετ' ὄλυν τῶν ἐπισκοπικῶν αὐτῶν ἐδρῶν ὑπὸ Λέοντος τοῦ Γ' (717-741), Αὐτοκράτορος Κωνσταντινουπόλεως, πρὸς ἐκδίκησιν τοῦ Πάπα τεθέντος πρὸς τὸ μέρος τῶν Ὀρθοδόξων περὶ τῶν Ἀγίων εἰκόνων ἐπόψεων. Κατὰ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν Χρυσόστομον, ὁ Κατάλογος τῶν Θρόνων τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, μετὰ τὴν προσθήκην τοῦ Ἰλλυρικοῦ, κατηρτίσθη οὕτως, ὥστε ἡ Ἐπισκοπὴ Βολαίνης ἤρχετο τετάρτη κατὰ σειρὰν ἐκ τῶν ὑπαγομένων τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ Πατρῶν 3.

Ἄλλος Κατάλογος, φέρων τὸ ὄνομα Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, ἀναγόμενος δὲ εἰς τὴν α'. ἑκατονταετηρίδα, φέρει μεταξύ τῶν Ἐπισκόπων τῶν ὑπαγομένων τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ Παλαιῶν Πατρῶν Πελοποννήσου καὶ «τὸν Βολαίνης» πέμπτον κατὰ σειρὰν. Ὁ Κατάλογος οὗτος παρεβλήθη, ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν τοῦ Συντάγματος τῶν Θείων καὶ ἱερῶν Κανόνων, πρὸς τὸν παρὰ Γοάρου σελ. 379-391 καὶ πρὸς τὸν τοῦ Νεῖλου Δοξαπατρῆ, παρ' Ἀλλατίφ de consensu σελ. 441.

1. tome I'. page 786

2. Σύνταγμα Θ. καὶ ἱερῶν Κανόνων Ῥ. καὶ Π. Τόμ. Ε'. σελ. 464

3. Αἱ ἐπαρχίαι τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Ἀθήναι 1923 σελ. 7

Ἐν σημειώματι ἐτέρῳ, προερχομένῳ ex Regia Bibliotheca, ἐν ᾧ καταγράφονται οἱ Πατριάρχαι καὶ οἱ Μητροπολίται, οὗς ἡ «Ecclesia Romae, habet sub se, vel haberédebet hos, et suffraganeos Inféctius denotatos» καὶ ἐκ τῶν ὁποίων κατὰ τὸ σημεῖωμα «magnam partem subtraxit Romanae Ecclesiae superbia graecorum» καταλέγονται ὑπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Πατρῶν ὁ Annelensem καὶ ὁ Andrevillensem¹⁾, οἵτινες, κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν δὲν εἶναι ἄλλοι ἢ ὁ Ὠλένης καὶ ὁ Ἀνδραβίδας ἢ Ἀνδραβίδας, ὡς λέγεται σήμερον ἡ πόλις, σχηματισθέντος τοῦ ὀνόματος Annelensem ἀντὶ Olenensem, κατ' ἀναγραμματισμὸν καὶ κατὰ παρήχσιν.

Ἐξ ἄλλων τῶν ἀνωτέρω συνάγεται, ὅτι ἡ Ἐπισκοπὴ Ὠλένης ἢ Βολινης ὑπῆρξε μία τῶν ἀρχαιότερων Ἐπισκοπῶν. Λυπηρὸν ὅμως εἶναι, ὅτι οὐδὲν ἱστορικῶς διεσώθη ἐκ τῆς δράσεως τῶν ἱεραρχῶν αὐτῆς, καθ' ἕλλην τὴν μέχρι τῆς Φραγκοκρατίας περίοδον, καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλ' οὐδὲ τὰ ὀνόματά αὐτῶν. Τοῦτο πιθανώτατα προέρχεται, ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος Ὠλένης δὲν ἦτο ἀνεξάρτητος, ἀλλ' ἐξηρητημένος πότε ἀπὸ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Κορίνθου, πότε ἀπὸ τὸν τῶν Πατρῶν, πότε ἀπὸ τὸν Αἰτωλίας καὶ πάλιν ἀπὸ τῶν Πατρῶν.

Β'. ΠΡΩΤΗ ΦΡΑΓΚΟΚΡΑΤΙΑ. (1209 - 1460)

Τῷ 1209 συγκαταληφθεῖσα μετὰ τῆς λοιπῆς Ἀχαΐας ὑπὸ τῶν Φράγκων καὶ ἡ Ἐπισκοπὴ Ὠλένης, ἔσχε τὴν τύχην τῶν ἄλλων Ἐπισκοπῶν. Ὁ Βιλλεαρδουῖνος ἔδρυσεν ἐπὶ τὰ Ἐπισκοπὰς Λατινικὰς ἃς κατέστησεν ἅμα καὶ Βαρωνείας, ὧν αἱ ἔδραι καὶ τὰ δικαιώματα ὠρίσθησαν καὶ ἐπεξετάθησαν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς προϊσταμένης τάξεως τῶν Ἑλληνικῶν Ἐπισκοπῶν.

Εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Πατρῶν ὑπήχθησαν αἱ ἕξ Ἐπισκοπαὶ ἅμα καὶ Βαρωνεῖαι, ἐν αἷς καὶ ἡ τῆς Ὠλένης, ἥτις, οὕτω καλουμένη, ἐκ τῆς ἐπὶ Βυζαντινῶν διαλαμψάσης μεσογειακῆς Ἡλειακῆς πόλεως μετὰ Φρουρίου, Ὠλένης ὀνομαζομένης, ἔδρας τοῦ ἀπ' αὐτῆς ὀνομασθέντος Ἀρχιερέως, ἧς ἐρείπια μόνον σήμερον σώζονται, ἐγκατεστάθη ὀριστικῶς ἐν Ἀνδραβίδᾳ, πρωτεύουσῃ τῆς Φραγκικῆς Ἡγεμονίας τῆς Ἀχαΐας. Ὁ Ὠλένης μετεῖχε τῶν συνεδριάσεων τῆς Κούρτης μετὰ δικαιώματος ψήφου, μετὰ τῶν λοιπῶν Βαρῶνων Ἀρχιερέων ὧν πολλάκις ἀπουσιαζόντων, λόγῳ τῆς ἀποστάσεως τῶν ἔδρῶν αὐτῶν, καὶ τῆς δυσκολίας τῶν συγκοινωνιῶν, μόνος δ' Ὠλένης παρίστατο, ἅτε ἐδρεύων ἐν Ἀνδραβίδᾳ, διὸ καὶ ἰδιαιτέρα μνεῖα αὐτοῦ γίνεται ἐν τῷ Χρονικῷ τοῦ Μωρέως²⁾.

1. Dictionnaire Geographique Ecclesiastique tom. Ier. pag. 680

2. Χρονικὸν τοῦ Μωρέως στίχοι 1903—2016, 3145—3172

Τῆ 1217 ἡ σύζυγος τοῦ αὐτοκράτορος Πέτρου Κουρτεναίη Ἰολάνθη μετὰ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς Ἀγνῆς ἐπεσκέφθησαν τὸ Ποντικόνκαστρον, ἔπερ οἱ Φράγκοι μετωνόμασαν Μπελδεντέρε, ἔνεκα τῆς ἀπ' αὐτοῦ λαμπρᾶς θεᾶς τῆς Στερεᾶς, τῆς θαλάσσης, καὶ τῶν νήσων, κείμενον δέ, ὑπερθεν τοῦ Κατακώλου, ἔπερ διασώζει τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου Βυζαντινοῦ οἴκου τῶν Κατακαλῶν 1). Ταύτην ἐπεσκέφθη ὁ τότε Φράγκος Ἐπίσκοπος Ὠλένης, τῇ εἰσηγήσει δὲ αὐτοῦ, καὶ τῶν συμβούλων τοῦ Γοδοφρείδου Βιλλεαρδουίνου, συνεφωνήθη ὁ γάμος μεταξὺ τοῦ νεαροῦ Γοδοφρείδου καὶ τῆς θυγατρὸς τῆς αὐτοκρατείας.

Τῆ 1223 συνήφθη Concordatum μεταξὺ Ὠνωρίου τοῦ Γ'. Πάπα Ἰωάννης καὶ Γοδοφρείδου τοῦ Β'. καθ' ὃ, ἄπασαι αἱ Ἐπισκοπαὶ τῆς Ἀχαΐας, ἀπαλλασσόμεναι πάσης εἰσφορᾶς, ἐμελλον νὰ ἐπαναλάβωσι τὰς ἐγγείους κτήσεις αἰτινες κατεῖχοντο ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ἢ ἀνήκον ποτὲ αὐτῇ, ἦτοι ἅπασας τὰς κτήσεις τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἃς αὐτὴ εἶχε μέχρι τῆς καταλήψεως τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τῶν Φράγκων, ἃς προηγουμένως εἶχεν ὁ Γοδοφρεΐδος ἀφαιρέσει, ἵνα ἐκ τῶν προσόδων αὐτῶν κτίσῃ τὸ φρούριον τῆς Κυλλήνης κοινῶς ὀνομαζόμενον Κάστρον καὶ Χλομοῦτσι.

Τῆ 1316 ὁ Ἀνδρόνικος Ἀσάνης Παλαιολόγος ἐζώγρησε τὸν Ἐπίσκοπον Ὠλένης καὶ τὸν μέγαν Κοντόσταυλον Βαρθολομαῖον Γκίτζην, ὅστις ἦτο τότε πρωτεύων ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ ἀπάση 2).

Τῆ 1337 ὁ Πάπας Βενέδικτος ὁ ΙΒ'. διέταξε τοὺς Ἐπισκόπους Ὠλένης καὶ Κορώνης νὰ ἐπιβάλωσιν ἀφορισμὸν εἰς τὴν χερσόνησον, ἵνα πτοήσῃ τὸν Βερτράνδον de Beauv, ὅστις ἐπωφεληθεὶς τοῦ θανάτου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Πατρῶν Γουλιέλμου Φραντζιπάνη κατέλαβε τὴν πόλιν καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Πατρῶν 3).

Τῆ δὲ 1391 καταλαμβάνοντες οἱ Ναβαράτοι τὰς κτήσεις τῆς ἡγεμονίας τῆς Ἀχαΐας διὰ τοῦ Ἀμαδαίου, ἐπεμψαν αὐτῷ πρὸς ὀδηγίαν αὐτοῦ ἀντιγραφὴν τῶν ἐν τῇ κράτει τοῦ Μωρέως ὑφισταμένων τιμαρίων. Μεταξὺ δὲ τῶν τιμαριούχων ἀπαριθμοῦνται καὶ τρεῖς ἱερωμένοι βαρῶνοι, ἐν οἷς πρῶτος ὁ Ὠλένης Ἐπίσκοπος καὶ εἶτα ὁ Μεθώνης καὶ Κορώνης 1).

Ἐξηκολούθησε δὲ ὑφισταμένη ἡ Φραγκικὴ Ἐπισκοπὴ Ὠλένης μέχρι τοῦ 1430, ὁπότε Κωνσταντῖνος ὁ Δράγασης ὁ Παλαιολόγος, συζευχθεὶς τὴν ἀνεψιὰν τοῦ Καρόλου Τόκκου, ἔλαβεν ὡς προῖκα τὴν εἰς αὐτὸν ἀνήκουσαν Γλαρέτζαν, κυριεύσας δ' εἶτα τὰς Πάτρας κατέλυσε τὴν αὐτόθι ὑφισταμένην αὐτόνομον Φραγκικὴν ἡγεμονίαν, μετ' αὐτῶν δὲ προσωρινῶς καὶ τὰς Λατινικὰς Ἐπισκοπάς.

1. Σάθα, Μνημεῖα Ἑλληνικῆς Ἱστορίας Τόμ. Α', σελ. XXXIII

2. Ἱστορ. τῆς Φραγκοκρ. Λάμπρου σελ. 375

3. > > > > > 386

4. > > > > > Β' σελ. 17

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο, κατὰ μὲν τὸν Παπαρρηγόπουλον «ἐπὶ μακρὸν χρόνον Ἀρχιεπισκόπους Ἕλληνας δὲν ἀνεγνώρισαν ἠνείχοντο ὁμῶς τοὺς Ἐπισκόπους καὶ ὅσοι τούτων παρέμειναν εἰς τὰς Ἐπισκοπὰς αὐτῶν, οὔτε τῆς ἐπὶ τῶν ἱερῶν δικαιοδοσίας ἐστερήθησαν, οὔτε τὸ ἴδιον δόγμα ἠναγκάσθησαν νὰ μεταβάλωσι... Ἐὰν κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο παρέμεινε καὶ ὁ Ὀρθόδοξος Ἐπίσκοπος Ὡλένης ἢ ἐφυγεν, δὲν δυνάμεθα νὰ τὸ γνωρίζωμεν, στερούμενοι ἱστορικῶν πληροφοριῶν. Φαίνεται ὁμῶς, μᾶλλον, ὅτι οἱ καθυποβληθέντες εἰς τὸν Λατίνον Ἀρχιεπίσκοπον Πατρῶν Ἕλληνης Ἐπίσκοποι, ἐγκατέλειπον οἱ πλείστοι τὰς Ἐκκλησίας αὐτῶν διὰ τὸν φόβον τῆς ξενικῆς κατακτήσεως καὶ προσκαλούμενοι νὰ ἐπιστρέψωσι δὲν ὑπήκουον...». Κατὰ δὲ τὸν ἀειμνήστον ἡμῶν διδάσκαλον Κυριακόν, «Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Φράγκων καὶ Βενετῶν κατάκτησιν τῆς Ἑλλάδος (1204) ἐκδιωχθέντων τῶν Ἀνατολικῶν, ἐγκατεστάθησαν πανταχοῦ Λατίνοι Ἐπίσκοποι, οἵτινες παντοιοτρόπως ἐπέβζον τὸν ὀρθόδοξον λαόν, καὶ τὸν κλῆρον... 1). Ἡ γνώμη ὁμῶς αὕτη δὲν συμφωνεῖ οὔτε μὲ τὴν γνώμην τοῦ ἀειμνήστου Παπαρρηγοπούλου, οὔτε μὲ τὰ πράγματα, ὡς φαίνεται, καθ' ὅσον οἱ Φράγκοι, διαθέτοντες μικρὰς δυνάμεις ἰδίας εἰς τὰς κατακτωμένας χώρας, ἐκ πολιτικῆς συνέσεως ἀπέφυγον νὰ ἀσκῶσι μεγάλην πῆσιν ἐπὶ τοῦ Θρησκευτικοῦ συναισθήματος τῶν ὑποδουλωμένων αὐτοῖς λαῶν.

3 Εἰς τοὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν χρόνους (1453) ὑπέστησαν καὶ νέας μεταβολὰς αἱ Ἀρχιεπισκοπαὶ καὶ Ἐπισκοπαὶ, παραμένει ὁμῶς ἱστορικῶς θεβαιωμένον, ὅτι ὁ παλαιῶν Πατρῶν ἐξηκολούθησεν ἔχων ὑφ' ἑαυτὸν δύο Ἐπισκόπους, ὧν εἰς ὁ Βολώνης.

2 Ἐπίσκοποι Λατίνοι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τῆς Φραγκοκρατίας, μὲ τὸν τίτλον τοῦ Ὡλένης ὑπῆρξαν πολλοί, ποιοὶ ὁμῶς καὶ πόσοι ὀρθόδοξοι ἄγνωστον.

7 Ὁ πολυσέβαστος ἱστοριοδίφης καὶ διαπρεπῆς θεράπων τῶν Μουσῶν κ. Γ. Παπανδρέου λέγει, ὅτι, «ὁ Γοδοφρείδος ὁ Β'. Βιλλεαρδουίνος δὲν ἐπίεσε τὸν ὀρθόδοξον κλῆρον, διότι καὶ τοὺς Ἐπισκόπους (οὐχὶ τοὺς Ἀρχιεπισκόπους), ὡς τὸν Ἐπίσκοπον Ὡλένης, ἐδρευόντα ἐνίστε καὶ ἐν Ἀνδραβίδα ἀνεγνώρισε καὶ ἱερεῖς ἐπέτρεψε νὰ χειροτονῶνται» 2). Ὁ δὲ ἀκάματος μεσαινοδίφης κ. Π. Ζερλέντης, λέγει τούναντιον, συμφωνῶν τῷ Κυριακῷ, ὅτι «οἱ θῆρες ἐπιδρομεῖς καταλαβόντες τὰς ἀρχιερατικὰς ἔδρας τῆς Πελοποννήσου...διώξαντες τοὺς Ἕλληνας ἱεράρχας ἐγκατεστήσαντο Φράγκους ἱεράρχας...Παρέμειναν δὲ οἱ Πελοποννήσιοι ἐστερημένοι Ἐκκλησιαστικῆς προστασίας μέχρι τοῦ 1262 καὶ ἰδίᾳ μέχρι τοῦ

1. Ἐκκλ. Ἱστορ. Τόμ. 3 σελ. 153

2. Ἱστορ. Ἡλείας σελ. 331

1283, ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος μετὰ τοῦ Πατριάρχου Ἰωσήφ ἀνασυνέστησαν τὰς ἐν τῇ χερσονήσῳ ἀρχιερατικὰς ἑδρας.

Γ' ΠΡΩΤΗ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΑ ΦΡΑΓΚΟΚΡΑΤΙΑ

Τῷ 1460 ἡ Πελοπόννησος περιήλθεν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων. Κατὰ τὸν ἱστορικὸν Φραντζῆν τῷ 1470 παρέδωσαν οἱ Βενετοὶ ἠττηθέντες τὴν Ὀλεναν τοῖς Τούρκοις, παρέμεινε δὲ ὑπ' αὐτοὺς μέχρι τοῦ 1685, ὅτε καὶ πάλιν διὰ τῆς ἐν Κάρλοβιτς συνθήκης παρεχωρήθη τοῖς Βενετοῖς, οὔτινες παρέμειναν μέχρι τοῦ 1715, ὅτε καὶ πάλιν περιήλθεν εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων.

Οἱ Βενετοὶ διετήρησαν τοὺς Ἑλληνας ἱεράρχας, ἐδέχθησαν δὲ καὶ τοὺς ἐξ ἄλλων ἐπαρχιῶν καταφεύγοντας τοιοῦτους εἰς τὰς ἑαυτῶν κτήσεις. Ἐπειδὴ ὁμοῦ ἀπηγόρευον τοῖς ὀρθοδόξοις ἱεράρχαις, νὰ μεταβαίνωσιν ὡς συνοδικοὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐσχόλαζον δ' ἀφ' ἑτέρου πολλαὶ ἀρχιερατικαὶ ἑδραὶ ἐν Πελοποννήσῳ, ἐλάχιστοι ἱεράρχαι εἶναι γνωστοὶ ἐκ τῆς περιόδου ταύτης τῆς δευτέρας Φραγκοκρατίας καὶ τριακονταετοῦς δουλείας τῆς Πελοποννήσου.

Ὁ ἀρχαιότερος τῶν γνωστῶν ἀρχιερέων τῆς περιόδου ταύτης εἶναι «ὁ ταπεινὸς Ἐπίσκοπος Ὀλένης Σισώης» οὗτινος τὸ ὄνομα φέρεται ἐν τῇ καθαιρετικῇ ἀποφάσει τῆς Συνόδου Κων/πόλεως τοῦ 1565 κατὰ τοῦ Πατριάρχου Ἰωάσαφ, κατὰ τὸν Κρούσιον ἐν τῇ Τουρκογραικῇ αὐτοῦ.

3 Φράγκος Ἐπίσκοπος Ὀλένης γνωστὸς ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ εἶναι ὁ Ραυμόνδος Λιζόλης, ἐκ Μεδιολάνων, τοῦ τάγματος τῶν κηρύκων, προχειρισθεὶς Ἐπίσκοπος τῷ 1696 καὶ θανὼν τῷ 1704. ¹⁾

7 Μετὰ τὸν Σισώην (1565) συναντῶμεν τῷ 1610 Ἐπίσκοπον Ὀλένης τὸν Θεόδουλον, οὗτινος τὸ ὄνομα φέρεται ἐν ἐπιγραφῇ μεταξὺ τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ ἱεροῦ ἐνοριακοῦ Ναοῦ Πορετζοῦ, κατὰ τὸ ὑπερθυρον.

2 Τῷ 1617 συναντῶμεν τὸν Θεοφάνην.

Τῷ 1702 τὸν ἐκ Σωποτοῦ τῶν Καλαβρῶτων Ἰωαννίκιον Νεῖτρον.

Μετὰ τὸν Ἰωαννίκιον κατὰ τὸ 1709 συναντῶμεν ἕτερον Ἐπίσκοπον τὸν Ὀλένης Ἀνθιμον, εἰς ὃν ἀνέθεσεν ἡ δημογεροντία Γαστούνης τὴν εὔρεσιν καὶ τὸν διορισμὸν διδασκάλου διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν τέκνων τῶν, ὡς ἀναφέρει ὁ κ. Παπανδρέου εἰς τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ, δημοσιεύων καὶ αὐτὴν τὴν ἐπιστολὴν τῶν Γαστουναίων πρὸς τὸν Ὀλένης Ἀνθιμον.

1. Michel le Quen, Oriens Christianus in quator Patriarchatus di gestus tom. III col. 1041—1044 καὶ Pins Bonifatius ganes Series Episcopatum Ecclesiae Catholicae. Rais bonae 1873 σελ. 431 καὶ Πραγματεία Η. Ζερλέντη μνημονευθεῖσα σελ. 16.

Δ'. Η ΑΝΑΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ ΥΠΟ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

Τῷ 1715 ἀνακατελήφθη ἡ Πελοπόννησος ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐφ' ὧν ἐξηκολούθησε τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον νὰ πέμπῃ συνεχῶς ἀρχιερεῖς χηρευσουσῶν τῶν Ἐπισκοπῶν καὶ δὴ καὶ τῆς Ὁλένης. Ὁ Ἀθηνῶν Μελέτιος, ἐν τῇ Ἱστορικῇ Γεωγραφίᾳ αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ περὶ Ἀχαΐας κεφαλαίῳ πληροφοροῦν περὶ τῆς Ὁλένης ἀπλῶς, ὅτι ἦτο «τετιμημένη μὲ θρόνον Ἐπισκόπου ὑπὸ τὸν Μητροπολίτην παλαιῶν Πατρῶν... λέγεται δὲ κοινῶς Καμενίτζα». (Βενετία: 1728). Λαμβάνων ὅμως τὰς πληροφορίες του, παρὰ ἀκρίτων Γεωγράφων τοῦ μεσαιῶνος, θέτει τὴν πόλιν τῆς Ὁλένης ὀλίγον ἐξωθὴ τῆς πόλεως τῶν Πατρῶν εἰς ὀλίγων χιλιομέτρων ἀπόστασιν. Τῷ 1720 εὕρισκομεν Ἐπίσκοπον Ὁλένης τὸν Γρηγόριον.

Τῷ 1732 εἰς ἐκδοθὲν Πατριαρχικὸν Συγγιλιάδες ἐν μεμβράναις γράμμα Παΐσιου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἀπὸ 10 Μαΐου, πρὸς τοῖς ἄλλοις λέγονται καὶ τὰ ἐξῆς: «καθὼς ἐμαρτύρησαν πρὸς ἡμᾶς τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ καὶ σταυροπηγιακὴν ἀξίαν καὶ ἐλευθερίαν καὶ οἱ προσημακτῆσαντες θεοφιλέστατοι Ἐπίσκοποι, ἐν τῇ αὐτῇ Ἐπισκοπῇ Ὁλένης, ὅτε κύρ Ζαχαρίας καὶ ὁ κύρ Ἀθανάσιος» ἐξ ὧν συνάγεται, ὅτι ἀπὸ τοῦ 1720 μέχρι τοῦ 1732 ἐπεσκόπευσαν διαδοχικῶς ὁ Ὁλένης Ζαχαρίας καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Ὁλένης Ἀθανάσιος. Ἐκ τούτων ὁ Ζαχαρίας φαίνεται, ὅτι παρητήθη καὶ ἐφησύχαζεν ἐν Ἠλείᾳ καὶ δὴ ἐν Σκουροχωρίῳ. Εὕρισκόμενος δὲ ἐν ἀνάγκαις ἐπώλησε διάφορα ἱερὰ ἀντικείμενα τῷ ἀψῆς, πρὸς τὸν ἀδελφὸν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σκαφιδιάς Ἡσαΐαν ἐκ Σαββαλίων, ὅστις ἀφιέρωσεν αὐτὰ καὶ κατέγραψεν ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Μονῆς Κώδικι δηλῶν ῥητῶς, ὅτι «τὰ ἀγόρασα ἀπὸ τὸν κύρ Ζαχαρίαν πρῶην Ὁλένης». Ἄλλ' ἔξῃ εἰσέτι ὁ Ζαχαρίας τῷ 1766; Ἡ μήπως εἶχε ἀγοράσει αὐτὰ πρότερον; Ἄγνωστον. Πιθανώτερον ὅμως φαίνεται τὸ δεύτερον.

Περὶ τοῦ Ὁλένης Ἀθανασίου, πλὴν τοῦ Συγγιλίου, οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν ἔχομεν πληροφορίαν τινά.

Τῷ 1733 συναντῶμεν τὸν Ὁλένης Ἰωσήφ. Μετὰ τοῦτον ὅμως, ὁ Παπανδρέου, ἀφ' οὗ οὐδὲν ἀναφέρει περὶ τοῦ Ὁλένης Θεοδούλου, ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν Ἐπισκοπῶν τῆς Ἠλείας, ὡς καὶ περὶ τῶν Ὁλένης Ζαχαρίου καὶ Ἀθανασίου, ἴσθησι τὸν κατάλογον αὐτοῦ, ἵνα ἔλθῃ εἰς τὸν πρὸς τῆς Ἱερᾶς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 Ἐθνομάρτυρα Φιλάρετον, ἀναδειχθέντα Ὁλένης τῷ 1804. Ἐν τούτοις αἱ ἐνδελεχεῖς ἔρευναι ἡμῶν ἐν ταῖς Βιβλιοθήκαις καὶ τοῖς ἀρχείοις τῶν καθ' ἡμᾶς Ἱερῶν Μονῶν ἔφεραν εἰς φῶς καὶ ἄλλους Ἐπισκόπους καὶ Μητροπολίτας Ὁλένης.

Οὗτοι μετὰ τὸν Ἰωσήφ γινώσκωμεν τὸν Ὁλένης Συμεῶν. Ἐν τῷ ἱερῷ Κώδικι τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σκαφιδιάς, ὅστις ἐκαθαρογράφη τῷ 1788 ὑπὸ τοῦ Ἠγουμένου τῆς Μονῆς Ἡσαίου, ἐκ Σαββαλίων, ὑπάρχει ἡ ἐξῆς:

σημείωσις. «Εἰς τοὺς ἀψμη ἀφιέρωσεν ὁ Θεοφιλέστατος ἅγιος Ὡλένης κύριος Συμεὼν εἰς τὸ ἱερὸν ἡμῶν Μοναστήριον, μίαν ζυγὴν ἀρχιερατικά καὶ ἕναν Σταυρὸν ἀσημένιον, καὶ γρόσια 50 νὰ μνημονεύουνται παρρησία δύο ὀνόματα. Συμεὼν ἀρχιερέως καὶ Μακαρίου ἱερομονάχου». «Ἐν δὲ τῇ προτελευταίᾳ σελίδι ὑπάρχει ἡ ἐξῆς σημείωσις.» «1758 Ἰουλίου 14 ἐχειροτονήθηκεν ἱερομόναχος Ἡσαΐας παρὰ τοῦ Θεοφιλεστάτου ἁγίου Ὡλένης κύρ Συμεῶν». Ἐτέρα σημείωσις ἀπὸ τοῦ «1750 Μαΐου 10» σελίς 12 τοῦ βῆθέντος κώδικος ἔχει ὡς ἐξῆς: 2 ἐπροσήλωσεν ὁ Θεοφιλέστατος ἅγιος πρῆν Ὡλένης κύρ Συμεῶν εἰς τὸ ἱερὸν ἡμῶν Μοναστήριον μίαν ζυγὴν ἀρχιερατικά· στοιχάριον, ὑπογονάτιον, ὑπομάνικα, σάκον, πατερίτζαν, καὶ ἕναν Σταυρὸν ἀσημένιον καὶ νὰ μνημονεύεται παρρησία ἀπαραιτήτως τὸ ὄνομά του «Συμεὼν Ἀρχιερέως.» Ἐξ αὐτῆς δὲ φαίνεται, ὅτι, ὁ Συμεὼν παρρητήθη μετὰ μὲν τὸ 1758 ὀλίγον ἔμωσ πρὸ τοῦ 1760, πιθανῶς δὲ τῷ 1759.

Ἐν τῷ ἀπὸ 1777 ἐκδοθέντι Συγγιλιῶδεϊ γράμματι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Σωφρονίου, δι' οὗ συνάπτεται τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Σκαφιδιάς καὶ τὸ μονῆριον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου Ζαχαριάνων, ἐν Φιλιατροῖς, προσηγορεύεται μετὰ τὸν Χριστιανουπόλεως Ἱερειάν ὁ Ὡλένης Ἰάκωδος, ἐξ οὗ καταφαίνεται, ὅτι, μετὰ τὴν παραιτήσιν τοῦ Συμεῶνος ἀνεδείχθη ὁ Ἰάκωδος.

Τῷ «1781 Φεβρουαρίου 10», συναντῶμεν ἐν τῷ μνησθέντι κώδικι Σκαφιδιάς φύλλῳ 11 σελ. β'. σημείωμα, ἐξ οὗ καταφαίνεται, ὅτι ὁ Ὡλένης Ἰάκωδος ἀφιέρωσε διάφορα ἱερὰ ἀντικείμενα τῇ Ἱερᾷ Μονῇ. Τὸ σημείωμα ἔχει ὡς ἐξῆς: «αψπᾶ' Φεβρουαρίου 10. Ἀφιέρωσεν ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης Ὡλένης κύρ Ἰάκωδος τὸ ἐγγόλιον τοῦ ἐγγοσμημένον ἔχοντας ἅγιον καὶ ζωοποιὸν ξύλον καὶ μέρος τοῦ λειψάνου τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, εἰς τὸ ἱερὸν ἡμῶν Μοναστήριον, νὰ μνημονεύεται τὸ ὄνομά του παρρησία ἐν ἀπάσαις ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς Ἰακώδου ἀρχιερέως.»

Ὁ αὐτὸς Ἰάκωδος προσηγορεύεται: ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Συγγιλιῶδεϊ γράμματι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γαβριήλ, τῷ ἐκδοθέντι τῷ 1784 δι' οὗ προσαρτᾶται αὐθις τὸ μονῆριον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου Ζαχαριάνων, ἐν Φιλιατροῖς, τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Σκαφιδιάς, ὅτε διετέλει ἐν Κων]πόλει ὡς Συνοδικός, μετὰ τὸν Ναυπλίου καὶ Ἀργους Μελέτιον. Ἐν τῷ βῆθέντι συγγιλιῶ ἀναφέρεται οὕτω: «Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἱερώτατος Μητροπολίτης Ὡλένης καὶ ὑπέρτιμος ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀδελφός καὶ συλλειτουργγός κύρ Ἰάκωδος». Φαίνεται λοιπὸν, ἐκ τῆς παραστάσεως αὐτοῦ ὡς Συνοδικοῦ, ὅτι μικρὸν πρὸ τοῦ 1784 ἀνεκρῦχθη ἡ Ἐπισκοπὴ Ὡλένης Μητρόπολις, ὁ δὲ Ἐπίσκοπος αὐτῆς ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου Ἡλίδος ὡς καταστάς κυρίαρχος καὶ ἀνεξάρτητος ἀπὸ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Πατρῶν. Δὲν ἠδύνατο δὲ προηγουμένως, ὡς

ὑποτελῆς Ἐπίσκοπος νὰ φέρῃ τὸν τίτλον τοῦ ὑπερτίμου, ὡς ἐσφαλμένως πληροφορεῖ ὁ κ. Παπανδρέου ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ἡλείας σελ. 183.

Κατὰ τὸ «1785 Νοεμβρίου 16 ἀφιέρωσεν ὁ Πανιερώτατος ἅγιος Ὁλένης κύρ Ἰάκωβος μίαν ζυγὶ ἠπομάνικα μὲ μαργαρητάρια καὶ ἓνα τετραβάγγελο ἀσυμένιον καὶ ἔγραψε τὸν πατέρα του καὶ μητέρα του νὰ μνημονεύονται ἐν ἀπάσαις ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς παρισήα Γεωργίου, Ἀντωνίτζας.»

Ε΄. ΤΟΠΟΤΗΡΗΤΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΩΝ ΚΑΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑ ΚΥΡΙΑΡΧΟΥ ΑΡΧΙΕΡΕΩΣ

Εἰς τὸ Α΄. τεῦχος τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σκαφιδιάς μετὰ τὸ ὑπ' ἀριθ. 36, ὑπάρχει τὸ ὑπ' ἀριθ. 1, ἀνήκον τῇ Ἱερᾷ Μονῇ Φραγκοπηδήματος, ἔγγραφο, φέρον χρονολογίαν ἀπὸ 1ης Ὀκτωβρίου 1789, ὅπερ ἐπιβεβαιεῖ διὰ τῆς ὑπογραφῆς του· «ὁ Παλαιῶν Παλαιῶν καὶ Ὁλένης Γρηγόριος, ὅστις, ὡς φαίνεται, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰακώβου ἀνέλαθεν, ὡς τοποτηρητῆς, τὴν προσωρινὴν διοίκησιν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ὁλένης, μέχρι τῆς χειροτονίας τοῦ κυριάρχου Μητροπολίτου, οἷος ἀνεδείχθη ὁ κατὰ τὸ 1802 Μαρτίου 29 ὑπογραφόμενος ἐν ἐγγράφῳ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σκαφιδιάς, εὐρισκομένῳ ἐν τῷ ῥηθέντι τεύχει ὑπ' ἀριθμὸν 41 «Ὁλένης Χριστοφόρος», ὅστις ὅμως πολὺ μικρὸν διάστημα ἔζησεν ἢ παρέμεινεν ὡς Μητροπολίτης Ὁλένης, καθ' ὅσον τῷ 1804 συναντῶμεν Μητροπολίτην Ὁλένης, ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Σιγγιλιώδει γράμματι ἐν μεμβράναις, τοῦ ἀειμνήστου οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου, ἐκδοθέντι δὲ ἀπὸ τῆς 3 Ὀκτωβρίου 1804 τὸν ἀλήστου μνήμης Ἐθνομάρτυρα Φιλάρετον.

Ἡ ἐν τῷ ῥηθέντι σιγγιλιῶ ἐυρισκομένη πρότασις ἔχει οὕτω· «Καθὼς καὶ ταῦτα ἡμῖν γνωστὰ μετὰ πληροφορίας ἐγένετο ἀπὸ γραμμάτων ἐξαγγελτικῶν τοῦ κατὰ τὸν ἀρχιερέως ἱερωτάτου Μητροπολίτου Ὁλένης, Ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου Ἡλίδος, ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ κύρ Φιλάρετου...». Ἐξ οὗ καταφαίνεται καὶ ὁ πλήρης τίτλος τοῦ Μητροπολίτου Ὁλένης.

Ὁ ῥηθεὶς Φιλάρετος φέρεται ὑπογεγραμμένος ἐν ἐγγράφῳ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σκαφιδιάς, κατακεχωρισμένῳ ἐν τῷ ῥηθέντι τεύχει ὑπ' ἀριθ. 50, φέροντι δὲ χρονολογίαν ἀπὸ 9 Ἰουνίου 1816.

ΣΤ΄. ΘΑΝΑΤΟΣ ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ ΕΝ ΤΡΙΠΟΛΕΙ ΤΟΠΟΤΗΡΗΤΕΙΑ ΩΛΕΝΗΣ ΚΑΙ ΣΥΓΧΩΝΕΥΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ

Ὁ γενάρης Μητροπολίτης Φιλάρετος ἔσχε τὴν εὐτυχίαν νὰ προσφέρῃ ἑαυτὸν ἐν τῷ βωμῷ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Κύριον, ὃν ἐλάτρευσε καὶ ὑπὲρ τῶν τέκνων αὐτοῦ, ἅτινα θεοφιλῶς ἐποί-

μανε. Προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Πασᾶ τῆς Τριπολιτσᾶς, ἅμα τῇ κηρύξει τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, καὶ κρατηθεὶς, μετὰ καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχιερέων καὶ προϋχόντων, δέσμιος ἐν τῇ φυλακῇ τοῦ Σεραγίου ἐκ τῶν στερήσεων καὶ τῶν κακουχιῶν ὑπέκυψε. Θανὼν δὲ μεταξὺ τῆς 19 καὶ τῆς 23 Σεπτεμβρίου τοῦ 1821, ἐτάφη εἰς χώρον, παρὰ τὸ σημερινὸν Πεδίον τοῦ Ἄρεως ἐν Τριπόλει, «ὕπὲρ ἄνω τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, κείμενον ΒΔ. τῆς πόλεως»¹⁾ κατὰ τὸν Διάκονον τοῦ Τριπόλεως Ἰωσήφ Ζαφειρόπουλον.

Περὶ τοῦ Ἀρχιερέως τούτου πληροφορεῖ ἡμᾶς ὁ ὑπάσπιστής τοῦ Θ. Κολοκοτρῶνη Φωτᾶκος, ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Βιοὶ πελοποννησίων ἀνδρῶν»²⁾ ὅτι «ὁ ἐπίσκοπος οὗτος ἦτο πολὺ προσεκτικός εἰς τὰ τῆς Ἐταιρείας (τῆς Φιλικῆς) καὶ ἐκ τῶν ἐναρέτων, ἀλλ' ἐγελάσθη καὶ ὑπῆγεν εἰς τὴν Τριπολιτσᾶν καὶ ἐκεῖ, ἐντὸς τῶν φυλακῶν ἀπέθανεν.»

Μετὰ τὸν σκληρὸν πλὴν εὐκλεᾶ θάνατον τοῦ Ἱεροθενομάστου Φιλαρέτου, παρέμεινεν ὁ Θρόνος Ὡλένης χηρῶν, μέχρις ὅτου ἡ προσωρινὴ Κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος, διώρισεν ὡς τοποτηρητὴν αὐτῆς, τὸν πρῶτον Λαρίσης Κύριλλον, ἐκ τῶν προσφύγων Ἀρχιερέων, ὅστις καὶ παρέμεινεν ἀπὸ τοῦ 1822 μέχρι τοῦ 1832, ὅτε διωρίσθη ὑπὸ τῆς Ἀντιβασιλείας Μητροπολίτης Ἀργολίδος.

Μετὰ τοῦ Κυρίλλου τούτου συνεδέθη φιλικῶς ὁ στρατηγὸς τῆς Πελοποννήσου Κολοκοτρῶνης, διερχόμενος δὲ διὰ Πύργου, μετὰ τὴν λύσιν τῆς πολιορκίας τῶν Πατρῶν, συνηντήθη μετ' αὐτοῦ. Τὰς λεπτομερείας δὲ τῆς συναντήσεως ταύτης ἀναγράφει ὁ Φωτᾶκος ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασιν αὐτοῦ. Περὶ δὲ αὐτοῦ τούτου τοῦ Κυρίλλου μᾶς πληροφορεῖ ὁ αὐτὸς Φωτᾶκος, ὅτι «μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς πολιορκίας καὶ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Κολοκοτρῶνη, διὰ νὰ προφυλάξῃ τοὺς κατοίκους ἀπὸ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Πατρῶν Τούρκων, ὑπῆγε μαζὶ μετὰ τοὺς στρατιώτας, παρακινῶν αὐτοὺς νὰ πολεμῶσι τοὺς ἐξερχομένους πρὸς λεηλασίαν Τούρκους. Ἐπὶ δὲ τοῦ Ἰβραὴμ Πασᾶ ἐκυνηγήθη καὶ ἔλασεν ὅ,τι καὶ ἂν εἶχεν. Ὑστερον δέ, μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐλθούσης τῆς Ἀντιβασιλείας, διωρίσθη Ἐπίσκοπος Ἀργολίδος, καὶ μέλος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, τῆς ὁποίας ἐγένετο καὶ Πρόεδρος. Ἀπέθανε δὲ εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἀφήκε μνήμην ἀγαθὴν, διὰ τὰς πρὸς τὴν Πατρίδα ἐκδουλεύσεις του, Ἐκκλησιαστικὰς καὶ πολιτικὰς.»

Ταυτοχρόνως πρὸς τὸν διορισμὸν τοῦ Κυρίλλου εἰς Ἀργολίδα, διωρίσθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Ὡλένης ὁ Ἐπίσκοπος Δαμαλῶν Ἰωῆας, καὶ πρῶτον Μίνιστρος τῆς Θρησκείας, ὅστις ἐκὼν ἀέκων ἠναγκάσθη ὑπὸ τῆς

1. «Οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ προϋχόντες ἐντὸς τῆς ἐν Τριπόλει φυλακῆς»- Ἀθῆναι 1926 σελ. 74.

2. Ἀθῆναι 1888.

Ἀντιβασιλείας δι' ἀπειλῶν νὰ ἀποδεχθῆ τὴν θέσιν. Καὶ ἀπεδέχθη μὲν ταύτην, φαινομενικῶς, παρητήθη ὅμως αὐτῆς μετὰ ἐξάμηνον, κρατήσας μόνον τὸν τίτλον τοῦ «πρώην Ἡλείας», μέχρις ὅτου τῷ 1852 ἐτοποιητήθη εἰς τὴν χηρέουσαν Μητρόπολιν Κορίνθου, συγχωνευθείσης τῆς ἱστορικωτάτης Μητροπόλεως Ὠλένης ἢ Ἡλείας μετὰ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Πατρῶν, διὰ τοῦ ἀπὸ 10 Ἰουλίου τοῦ 1852 ἐκδοθέντος ΒΔ.

Περὶ τοῦ Ἐπισκόπου Δαμαλῶν καὶ μετὰ ταῦτα Ὠλένης Ἰωανᾶ, γράφει ὁ Φωτᾶκος, ἐν τῇ μνησθέντι ἔργῳ αὐτοῦ, τὰ ἐξῆς ὀλίγα καὶ σημαντικά: «Ὁ Ἐπίσκοπος αὗτος κατ' ἀρχὰς εὐρεθείς εἰς τὰ Μέγαρα, πολὺ ἐχρησίμωσεν, ἐμψυχῶνων τὸν τόπον καὶ φροντίζων νὰ πολιορκηθῆ τὸ φρούριον τῆς Κορίνθου, ἀποστέλλων ἐκεῖ τοὺς Μεγαρίτας καὶ ἄλλους. Ἐφάνη δὲ καθ' ὅλα ὠφέλιμος μέχρις ἐντελοῦς ἀποκαταστάσεως τοῦ ἔθνους.»

Ζ'. Οἱ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΣΥΓΧΩΝΕΥΣΙΝ ΑΡΧΙΕΡΕΙΣ.— ἈΝΑΣΥΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ.— Οἱ ΕΚΤΟΤΕ ΑΡΧΙΕΡΕΙΣ.

Πρῶτος μετὰ τὴν συγχώνευσιν τῆς Μητροπόλεως Ὠλένης, μετὰ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Πατρῶν, χειροτονήθη εἰς τὴν χηρέουσαν θέσιν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ὁ Ἀρχιμανδρίτης τοῦ Οἴκουμενικοῦ Θρόνου, Καθηγητῆς τοῦ Ὀθωνείου Πανεπιστημίου καλαυτοῦ τοῦ βασιλέως Ὀθωνος, ὁ Μισαήλ Ἀποστολίδης, παραμείνας τοιοῦτός ἀπὸ τοῦ 1852 μέχρι τοῦ 1862, ὅτε προήχθη εἰς Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν.

Ἐκτοτε ἡ Μητρόπολις Ἡλείας παρέμεινε συγκεχωρευμένη μετὰ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Πατρῶν, ἣς ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἔφερε τὸν τίτλον «Πατρῶν καὶ Ἡλείας», μέχρι τοῦ 1901, ὅτε ἀνασυνεστήθη. Κατὰ τὸ διάστημα δὲ τοῦτο ἀνεδείχθησαν ἀρχιερεῖς τῆς ἡνωμένης Ἀρχιεπισκοπῆς, μετὰ τὸν Μισαήλ οἱ ἐξῆς:

Κύριλλος Χαιρωνίδης, χειροτονηθεὶς μετὰ τέσσαρα ἔτη ἀπὸ τοῦ προδίασμου τοῦ Μισαήλ, ἦτοι τῷ 1866.

Ἀδέρκιος Λαμπίρης, χειροτονηθεὶς τῷ 1874. Τοῦτου δὲ ἐκπεσόντος τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, μετὰ τὴν δίκην, ἐξ ἧς ἀπεκαλύφθη, ὅτι ἀνήλθεν εἰς τὸν Θρόνον διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ Σίμωνος, ἀνεδείχθη Ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν καὶ Ἡλείας ὁ διαπρεπὴς τοῦ Πανεπιστημίου Καθηγητῆς καὶ σεμνώτατος κληρικὸς,

Νικηφόρος ὁ Καλογεράς, χειροτονηθεὶς τῷ 1883. Ἀποχωρήσαντος δὲ τούτου μετὰ βραχείαν ἀρχιερατείαν, ἀνεδείχθη ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν καὶ Ἡλείας, ὁ ἐπὶ μακρὸν διατελέσας Α. Γραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου,

Δαμασκηνὸς Χρηστόπουλος, χειροτονηθεὶς τῷ 1886. Ἀποθανόντος δὲ τούτου μετὰ ὀλίγων ἐτῶν ἀρχιερατικὸν βίον ἀνεδείχθη ἀρχιεπίσκοπος

Πατρῶν καὶ Ἡλείας ὁ διαπρεπῆς ἱεροκῆρυξ, ὁ εὐσεδέστατος καὶ ἑναρετώτατος Ἱερόθεος Μητρόπουλος, χειροτονηθεὶς τῷ 1892. Ποιμένας δὲ θεαρέστως ἐπὶ μίαν δεκαετίαν τὴν ἐμπιστευθεῖσαν αὐτῷ ποιμνὴν ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον.

Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τούτου ἐγένετο ἡ ἀνασύστασις τῆς Ἱεράς Ἐπισκοπῆς Ἡλείας, μετὰ πενήτηκονταετίαν ὀλόκληρον συγχωνεύσεως, καθ' ἣν διεκόπη ἡ σειρά τῶν ἱεραρχῶν αὐτῆς, συνεχισθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἀρχιεπισκόπων Πατρῶν.

Πρῶτος μετὰ τὴν ἀνασύστασιν Ἱεράρχης Ἡλείας ἀνεδείχθη ὁ Θεοφιλέστατος ἀρχιμανδρίτης τῆς ἐν Βιέννῃ Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας Δαμασκηνὸς Σπηλιωτόπουλος, χειροτονηθεὶς τῇ 15ῃ Αὐγούστου τοῦ 1901. Ἡ μεγάλη του μόρφωσις, ἡ βαθεῖα του εὐσέβεια, ἡ πραότης τοῦ ἤθους του, ἡ εὐγένεια τῶν τρόπων του καὶ ἡ ἐλεήμων αὐτοῦ διάθεσις κατέστησαν αὐτὸν ἀγαπητότατον. Τὸ μόνον λυπηρὸν σημεῖον τῆς ἀρχιερατικῆς ζωῆς του ὑπῆρξεν ἡ ἀνάμιξις αὐτοῦ εἰς τὰ ἀναθέματα, ἥτις δυσηρέστησεν ἐν μέγα μέρος τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ, καὶ ἥτις ἀκολούθως κατέστησεν αὐτὸν ὑπόδικον. Ἐκτίων δὲ τὴν ἐπιβληθεῖσαν αὐτῷ ποινήν, ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον τῷ 1918.

Ἐκτοτε παρέμεινεν ἡ Ἐπισκοπὴ χηρεύουσα, μέχρι τοῦ 1922, ἥτις, ἀνακηρυχθεῖσα ἐν τῷ μεταξὺ Μητρόπολις, διωκῆθη ἀλληλοδιαδόχως, ὑπὸ Ἐπισκοπικῆς ἐπιτροπῆς, ὑπὸ τοῦ Τοποτηρητοῦ Ἀθανασίου Ἀθανασοπούλου, ἀρχιμανδρίτου, σεμνοτάτου καὶ ἑναρετωτάτου κληρικοῦ, καὶ εἶτα ὑπὸ τοῦ καὶ νῦν Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Πατρῶν κ. κ. Ἀντωνίου, ὡς τοιοῦτου.

Τῷ 1922, κατὰ Δεκέμβριον, ἐψηφίσθη καὶ ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Β'. διὰ τὴν Μητρόπολιν Ἡλείας, ὁ ἀρχιμανδρίτης Ἀντώνιος Ν. Πολίτης, διατελέσας, ἀπὸ μὲν τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1914 Ἱεροκῆρυξ παρὰ τῇ Ἐπισκοπῇ Χαλκίδος καὶ Καρυστίας, ἀπὸ δὲ τοῦ 1918 ἀποσπασμένος εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, μέχρι τοῦ 1922, καὶ δὴ εἰς τὴν ἐμπόλεμον ζώνην. Ἐχειροτονήθη δὲ τῇ 24ῃ Δεκεμβρίου τοῦ 1922, καὶ ἐξακολουθεῖ μέχρι σήμερον, χάριτι Θεοῦ, ἀρχιερατεύων.

Η΄. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ταῦτα ἀποτελοῦσι τὴν ἀσθενῆ σκιαγράφειν τῆς Ἱστορίας τῆς Ἐπισκοπῆς Ἡλείας. Στερούμενοι μέσων καὶ πηγῶν ἑτέρων, δὲν ἠδυνήθημεν νὰ διαφωτίσωμεν ταύτην πλείοτερον. Θὰ λογισθῶμεν ἔμως πολὺ εὐτυχεῖς, ἐὰν ἄλλοι, καὶ περισσότερον ἡμῶν κατηρτισμένοι, καὶ πλείονα μέσα διαθέτοντες, καὶ τὰς πηγὰς ἀφθονωτέρας ἔχοντες, συμβάλωσιν εἰς τὴν ἐπακριβεστέραν ἐξιστόρησιν τῆς ἱστορικῆς ζωῆς τῆς Ἐπισκοπῆς

ταύτης, καὶ εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῶν διατελεσάντων ἐν αὐτῇ Ἐπισκόπων, κατὰ τε τὴν πρώτην περίοδον, ὅτε ἀπετέλει μέρος τοῦ Ἰλλυρικοῦ θέματος, μέχρι τοῦ 730 περίπου, ὡς καὶ κατὰ τὰς μετέπειτα περιόδους, καθ' ἃς διετέλει ὑποτελής τῶν Ἀρχιεπισκόπων Πατρῶν μέχρι τῆς ἀνακηρύξεως αὐτῆς ἀνεξαρτήτου, εἴτε ἐπὶ τῆς Βυζαντινῆς Κυριαρχίας, εἴτε ἐπὶ τῆς Πρώτης Φραγκικῆς, εἴτε ἐπὶ τῆς Πρώτης Τουρκικῆς, εἴτε ἐπὶ τῆς Δευτέρας Φραγκικῆς, εἴτε ἐπὶ τῆς Δευτέρας Τουρκικῆς.

Περαιόντες δὲ ταύτην τὴν μικρὰν ἐργασίαν, ὁμολογοῦμεν χάριτας τῇ Ἀγίᾳ ἡμῶν καὶ Ἱερᾷ Συνόδῳ, ἣτις διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2729/4239 Σεπτοῦ Αὐτῆς ἐγγράφου, καὶ ἀπὸ 10 Φεβρουαρίου τοῦ 1928, ἔδωκεν ἡμῖν ἀφορμὴν, νὰ ἐρευνήσωμεν τὸ κατὰ δύναμιν, καὶ νὰ προσαγάγωμεν Αὐτῇ ταύτην.

† Ο ΗΛΕΙΑΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ
ΤΩΝ ΓΝΩΣΤΩΝ ΕΝ ΗΛΕΙΑ ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΥΣΑΝΤΩΝ

1. Σισώης 1565
2. Θεόδουλος 1610
3. Θεοφάνης 1617
4. Ἰωαννίκιος Νεῖρος 1702
5. Ἄνθιμος 1709
6. Γρηγόριος 1720
7. Ζαχαρίας
8. Ἀθανάσιος
9. Ἰωσήφ 1733
10. Συμεὼν 1748
11. Ἰάκωβος 1777
12. Πατρῶν καὶ Ὠλένης Γρηγόριος 1789
13. Ὁ Ὠλένης Χριστόφορος 1802
14. Φιλάρετος 1804—1821
15. Μητροπολίτης Λαρίσσης καὶ Τοποτηρητὴς Ὠλένης Κύριλλος 1822
16. Ὁ Ἡλείας Ἰωνᾶς 1832
17. Ὁ Πατρῶν καὶ Ἡλείας Μισαῖλ 1852
18. » » » » Κύριλλος 1866
19. » » » » Ἀβέρχιος 1874
20. » » » » Νικηφόρος 1883
21. » » » » Δαμασκηνὸς 1886
22. » » » » Ἰερόθεος 1892
23. Ὁ Ἡλείας Δαμασκηνὸς 1901
24. Ὁ Ἡλείας Ἀντώνιος 1922

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Α΄.	Εἶσοδος τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς Ἡλείαν καὶ σύστασις τῆς Ἐπισκοπῆς μέχρι τῆς Φραγκοκρατίας.	Σελίς 7
Β΄.	Πρώτη Φραγκοκρατία.	9
Γ΄.	Πρώτη Τουρκοκρατία καὶ Δευτέρα Φραγκοκρατία.	12
Δ΄.	Ἀνακατάληψις τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τῶν Τούρκων.	
Ε΄.	Τοποτηρητεία τοῦ Πατρῶν καὶ χειροτονεῖα Κυριάρχου Ἀρχιερέως.	15
ΣΤ΄.	Θάνατος Φιλαρέτου ἐν Τριπόλει—Τοποτηρητεία Ὁλένης καὶ συγχώνευσις τῆς Ἐπισκοπῆς.	15
Ζ΄.	Οἱ κατὰ τὴν συγχώνευσιν Ἀρχιερεῖς.—Ἀνασύστασις τῆς Ἐπισκοπῆς.—Οἱ ἔκτοτε Ἀρχιερεῖς.	17
Η΄.	Ἐπίλογος.	18
Θ΄.	Σύνκεντροτικὸς κατάλογος τῶν γνωστῶν ἐν Ἡλείᾳ Ἀρχιερατευσάντων.	20

